

Nr 14

Utlåtande i anledning av väckt motion om förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor för personer, vilkas anställning hos arbetsgivaren upphört.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 597, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.* hemställt,

»att riksdagen måtte besluta att med hänvisning till riksdagens skrivelser nr 150 år 1945 och nr 418 år 1953 i en skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en förutsättningslös utredning rörande förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor, som angår personer vilkas anställning hos arbetsgivaren redan upphört vid tiden för framställandet av begäran om förhandling, samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda».

Beträffande de skäl som motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande får utskottet i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande hänvisa till motionen.

De huvudsakliga pensioneringsformerna

Allmän tjänst. Med anställning såsom ordinarie eller extra ordinarie statstjänsteman följer så gott som undantagslöst pensionsrätt, som omfattar såväl pension till befattningshavaren själv (tjänstepension) som pension till efterlevande familj (familjepension). Personal med mindre fast anställning — extra tjänstemän, aspiranter, tillfälligt anställda m. fi. — saknar pensionsrätt. Pensionsbestämmelser för flertalet befattningshavare inom statsförvaltningen återfinns främst i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente och det samma år utfärdade allmänna familjepensionsreglementet. Till nämnda reglementen har särskilda tillämpningsföreskrifter meddelats.

Av de i kommunal tjänst anställda har för vissa befattningshavare i städer pensioneringsskyldighet ålagts städerna genom särskilda författningsbestämmelser. Så är förhållandet jämväl beträffande polispersonal på landsbygden. Stora grupper har sin pensionering ordnad genom statens pensionsanstalt enligt av Kungl. Maj:t fastställda reglementen eller andra statliga bestämmelser. För flertalet arbetstagare inom stadskommunerna gäller numera ett normalpensionsreglemente (NPR) enligt central överenskommelse mellan Stadsförbundet och berörda personalorganisationer av år 1951. För

befattningshavare inom landskommunerna finns en motsvarighet i pensionsreglementet för landskommunerna (PRL) enligt central överenskommelse av år 1953. Pensionssystemet i NPR och PRL är försäkringstekniskt uppbyggt. Återförsäkring för kommunernas del har i stor utsträckning ordnats genom anslutning till Sveriges kommunalanställdas pensionskassa (SKP). För vissa arbetstagargrupper gäller fortfarande en del äldre pensioneringsformer. Vad beträffar befattningshavare hos landsting erhåller vissa grupper av tjänstemän pension från statens pensionsanstalt, och för flertalet övriga arbetstagare gäller ett pensionsreglemente enligt överenskommelse av år 1947. Några landsting har ordnat återförsäkring hos SKP.

Enskild tjänst. De olika möjligheter, som för närvarande erbjuder sig för ordnande av pensionering av i enskild tjänst anställda, är i huvudsak följande.

1. Utbetalning av pension direkt från arbetsgivaren (*direktpensionering*) samt bildande av *aktiebolags pensionsstiftelse*. Med sådan stiftelse avses s. k. bunden stiftelse, som aktiebolag enligt lagen den 18 juni 1937 om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser kan bilda till tryggnad av pensioner från bolaget.

2. *Insättning i bank eller inbetalning till egen sparkassa* av penningmedel för framtida pensioner.

3. Bildande av s. k. *fri stiftelse*, till vilken arbetsgivaren avsätter medel och från vilken pension därefter utbetalas. Skapandet av en fri stiftelse står öppet för alla företagsformer, även aktiebolag. Där stiftaren icke föreskrivit annat är stiftelsen underkastad bestämmelserna i lagen den 24 maj 1929 om tillsyn över stiftelser.

4. Pensionering i *tjänstepensionskassa*. Sådan kassa organiseras som understödsförening. Lagen den 24 mars 1938 om understödsföreningar innehåller föreskrifter om sådan förenings bildande och verksamhet.

5. Pensionering genom anlitannde av *pensionsstyrelsens frivilliga försäkring*. Nu gällande bestämmelser härom finns i lagen den 29 juni 1946 om frivillig statlig pensionsförsäkring och kungörelsen den 30 december 1947 angående anordnandet av den frivilliga statliga pensionsförsäkringen.

6. Pensionering genom *SPP eller annat försäkringsföretag*. I fråga om försäkringar i nämnda försäkringsanstalter gäller bestämmelserna i lagen den 17 juni 1948 om försäkringsrörelse.

7. Pensionering genom *statens pensionsanstalt*. För några få grupper i enskild tjänst — huvudsakligen befattningshavare inom social verksamhet och på undervisningens område — har genom beslut av statsmakterna möjlighet beretts till sådan pensionering.

Förutom de former för pensionering, för vilka ovan redogjorts, förekommer olika blandformer. En särskilt under senare år begagnad sådan utgör en kombination av en genom arbetsgivarens försorg grundad stiftelse (i allmänhet en fri stiftelse) och försäkring i ett livförsäkringsbolag. Härvid tillämpas exempelvis den metoden, att en del av pensionen försäkras hos försäkrings-

bolaget, medan återstoden utgår från stiftelsen. I andra fall handhas hela pensioneringen av stiftelsen, vilken emellertid som stöd för pensionsutfästelsernas fullgörande hos försäkringsbolag tecknar försäkringar å de pensionsberättigades liv.

Gällande bestämmelser

Lagen den 11 september 1936 om förenings- och förhandlingsrätt äger tillämpning å förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, dock icke beträffande sådana arbetstagare i statens eller kommunernas tjänst, som är underkastade ämbetsmannans ansvar. Dessa arbetstagares förhandlingsrätt regleras i *kungörelsen den 4 juni 1937 angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän* samt i *lagen den 17 maj 1940 om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän*. Med tjänstemän förstås sålunda i dessa författningar arbetstagare som är underkastade dylikt ansvar.

Enligt 2 § lagen om förenings- och förhandlingsrätt förstås i lagen med förening av arbetstagare förening, som består av arbetstagare och enligt stadgarna har till uppgift att tillvarataga arbetstagarnas intressen rörande anställningsvillkor och förhållandet i övrigt till arbetsgivaren. Med förening av arbetsgivare förstås en motsvarande sammanslutning å arbetsgivarsidan. Bestämmelser i lagen, som har avseende å förening av arbetsgivare eller arbetstagare, skall äga motsvarande tillämpning å förening eller förbund av flera sådana föreningar (huvudorganisation). Då fråga är om huvudorganisation, gäller vad i lagen sägs beträffande medlem i förening om de anslutna föreningarna och om deras medlemmar. I 3 § meddelas bestämmelser angående föreningsrätt. Allmänna bestämmelser om förhandlingsrätt meddelas i 4—7 §§. Med förhandlingsrätt förstås enligt 4 § rätt att påkalla förhandling rörande reglering av anställningsvillkoren ävensom rörande förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetstagare. Förhandlingsrätt tillkommer å ena sidan arbetsgivaren eller förening av arbetsgivare, vari han är medlem, samt å andra sidan förening av arbetstagare, vari de ifrågavarande arbetstagarna är medlemmar. Förhandlingsrätt för en part medför skyldighet för andra parten att träda i förhandling. Denna skyldighet innebär åliggande att, själv eller genom ombud, inställa sig vid förhandlingssammanträde samt att, där så erfordras, med angivande av skäl framlägga förslag till lösning av fråga, varom förhandling påkallats.

Enligt 1 § jämförd med 4 § kungörelsen angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän äger dessa rätt att förhandla med vederbörande myndighet beträffande sina allmänna anställnings-, arbets- eller avlöningsvillkor ävensom beträffande tillämpningen av sådana villkor, dock utan att inskränkning därigenom göres i myndigheten tillkommande beslutanderätt. I 2 § stadgas, att förhandling äger rum mellan myndighet samt förening av tjänstemän eller förening av flera sådana föreningar, dock endast förening, som äger företräda tjänstemän i alla de frågor, beträffande vilka förhand-

ling enligt kungörelsen må äga rum. Förening, som önskar utöva förhandlingsrätt i förhållande till viss myndighet, skall enligt 3 § göra anmälan därom till myndigheten.

Enligt 1 § jämförd med 6 § lagen om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän föreligger förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän med kommun beträffande samma frågor som statstjänstemännens förhandlingsrätt avser. Förhandlingsrätten medför icke inskränkning i kommunens eller kommunal myndighets beslutanderätt. Förhandling äger jämlikt stadgande i 2 § rum mellan kommun samt förening, i vilken kommunala tjänstemän är medlemmar, eller förening av flera sådana föreningar. Förhandlingsrätt tillkommer dock endast förening, vilken avser att tillvarata kommunala tjänstemäns intressen såsom arbetstagare och vilken socialstyrelsen tillerkänt sådan rätt.

Mellan den förhandlingsrätt, varom stadgas i 1936 års lag, å ena, samt förhandlingsrätten enligt 1937 års kungörelse och 1940 års lag, å andra sidan, finnes en djupgående skillnad av principiell natur. I förstnämnda lag betraktas arbetstagarnas organisation såsom en med arbetsgivaren jämställd part, och förhandlingsrätten avser, att arbetstagarna skall erhålla medbestämmanderätt i fråga om anställningsvillkoren. 1937 års kungörelse och 1940 års lag avser däremot endast att bereda de i författningarna omnämnda arbetstagarna tillfälle att, innan vederbörande myndighet fattar beslut rörande deras anställningsförhållanden, framföra sina synpunkter och önskemål i frågan.

Frågans tidigare behandling

Frågan om arbetstagarförenings rätt att förhandla om pensionsvillkor för till föreningen anslutna pensionärer togs på sin tid upp av *Tjänstemännens centralorganisation* (TCO) i en framställning till Kungl. Maj:t i september 1943 om revision av 1940 års lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän. TCO hemställde därvid, att lagen måtte ändras så att förhandlingsrätt beträffande redan pensionerad tjänsteman inrymdes därunder.

TCO återkom till frågan i skrivelse till Kungl. Maj:t av den 13 mars 1945 och framhöll därvid, att spørsmålet om förhandlingsrätt för pensionerade arbetstagare icke enbart vore olöst för de kommunalanställda grupperna utan att samma problem i stort sett föreläge för såväl stats- som privatanställda.

Spørsmålet förekom även till behandling vid 1945 års riksdag. I en inom andra kammaren väckt motion, nr 108, hemställdes då att »riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning med förslag till sådana ändringar av lagen om förenings- och förhandlingsrätt samt lagen om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän, att därav tydligt framgår, att förhandlingsrätt tillkommer arbetstagarförening med avseende å till

denna anslutna pensionärer, samt att motsvarande förtydligande måtte inflyta jämväl i Kungl. Maj:ts kungörelse angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän».

Andra lagutskottet behandlade motionen, över vilken socialstyrelsen, arbetsdomstolens ordförande, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation yttrade sig. Utskottet uttalade i sitt utlåtande nr 33 år 1945 följande.

Det torde vara klart, att enligt 1936 års lag om förenings- och förhandlingsrätt förhandlingsrätt föreligger för arbetstagarförening beträffande pensionsvillkor för arbetstagare, som vid tiden för framställandet av begäran om förhandling äro kvar i sin anställning. Däremot framgår icke tydligt av lagen, huruvida dylik rätt finnes med avseende å sådana medlemmar av föreningen vilkas anställning vid nämnda tid redan upphört. Självfallet skulle det vara önskvärt, att av lagens utformning klart framginge, huru lagen i förevarande hänseende bör tolkas. Såsom lagen nu är utformad får det anses tveksamt om förhandlingsrätt lagligen kan påkallas i sist berörda fall.

Arbetstagarorganisationerna kunna otvivelaktigt i många fall ha ett berättigat intresse att få förhandla med arbetsgivarparten rörande pensionsvillkor för redan pensionerade arbetstagare. Såsom socialstyrelsen framhållit i sitt över motionen avgivna remissyttrande är pensionärernas ställning ofta synnerligen svag. Särskilt i tider då penningvärdet undergår förändringar kan det vara erforderligt att fastställa generella regler för dyrtidskompensation. En omreglering av pensionsvillkoren kan också ofta vara önskvärd. Tvister kunna uppkomma rörande tolkningen av gällande pensionsvillkor. Behov av förhandling kan sålunda föreligga i åtskilliga fall. Även om vederbörande arbetsgivare för närvarande i allmänhet icke ställa sig avvisande till en begäran från arbetstagarorganisationen om förhandling angående dylika pensionsfrågor, måste dock en lagstadgad förhandlingsrätt i förevarande hänseende vara av värde för pensionärerna. För arbetsgivarparten torde en förhandlingsrätt för arbetstagarförening i dessa fall icke medföra några nämnvärda olägenheter.

Därest några betänkligheter skulle kunna resas mot en dylik förhandlingsrätt, synas dessa närmast vara av principiell art. För att frågor rörande pension i förhandlingsrättshänseende skola likställas med anställnings- och avlöningsfrågor i allmänhet talar emellertid ur principiell synpunkt den omständigheten, att pension numera allmänt torde anses regelmässigt ha karaktären av uppskjuten löneförmån.

De omständigheter, som nu anförts såsom motiv för en förhandlingsrätt i här berörda fall för arbetstagare som avses i lagen om förenings- och förhandlingsrätt, torde även kunna andragas till stöd för en förhandlingsrätt med motsvarande omfattning i förevarande hänseende för de arbetstagare som avses i kungörelsen angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän och lagen om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän.

Av nu anförda skäl bör enligt utskottets mening det i motionen berörda spörsmålet göras till föremål för närmare utredning. Utredningen bör göras förutsättningslös. Därvid bör givetvis beaktas, att, därest stadgande om förhandlingsrätt införes i i nu omförmälda fall, sådan rätt bör kunna påkallas av båda parterna i avtalsförhållandet. Vid utredningen bör även övervägas, om icke förening av enbart pensionärer bör jämsställas med förening av arbetstagare såvitt avser den ifrågasatta förhandlingsrätten.

Utskottet har icke förbisett, att lösningen av föreliggande problem kan

vara förenad med svårigheter av lagteknisk art. En ändring i lagen om förenings- och förhandlingsrätt i förevarande hänseende torde såsom arbetsdomstolens ordförande anført i sitt remissyttrande böra medföra ändring jämväl i lagen om kollektivavtal. Uteslutet är icke, att bestämmelser om förhandlingsrätt i här berörda fall böra upptagas i särskild lag. Såvitt angår de stats- och kommunalanställda tjänstemännen torde det vara lämpligt, att den av utskottet förordade utredningen bedrivs i samråd med den utredning, som i utskottets utlåtande nr 26 vid innevarande års riksdag förutsattes komma till stånd beträffande vidgad förhandlingsrätt för dessa tjänstemän.

På utskottets hemställan anhöll riksdagen (skr. nr 150 år 1945) att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en förutsättningslös utredning rörande förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor, som angår personer, vilkas anställning hos arbetsgivaren redan upphört vid tiden för framställandet av begäran om förhandling, samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Riksdagens skrivelse i ärendet överlämnades till 1948 års *förhandlingsrättskommitté* för att beaktas vid den åt kommittén uppdragna utredningen angående stats- och kommunaltjänstemäns förhandlingsrätt.

Kommittén har emellertid numera slutfört sitt arbete utan att den särskilda utredning varom riksdagen hemställt kommit till stånd. I sitt betänkande (SOU 1951: 54) berörde kommittén spörsmålets tidigare behandling samt fortsatte:

Kommittén anser för sin del otänkbart att komma med ett förslag till lösning av frågan om pensionärernas förhandlingsrätt enbart för det statliga och kommunala området. Kommittén har emellertid icke erhållit sådana direktiv och icke heller sådan sammansättning, att kommittén anser sig kunna taga upp frågan till undersökning även för den privata arbetsmarknaden. Vid sådant förhållande nödgas kommittén lämna förhandlingsrätten för pensionärer åt sidan men uttrycker på motsvarande sätt som socialstyrelsen på sin tid den förhoppningen, att de statliga och kommunala myndigheterna icke skola undandraga sig att på begäran överlägga med tjänstemannaorganisationerna om redan pensionerade tjänstemäns förmåner.

Frågan om förhandlingsrätt med avseende å pensionärer väcktes ånyo vid 1952 års riksdag (höstsessionen), då *chefen för socialdepartementet*, statsrådet Sträng, i interpellation tillfrågades huruvida han hade för avsikt att låta igångsätta en skyndsamt utredning i syfte att bereda förhandlingsrätt åt arbetstagarförening med avseende å till denna anslutna pensionärer och att på grundval härav förelägga 1953 års riksdag förslag i ärendet.

I sitt svar redogjorde departementschefen för frågans tidigare behandling samt erinrade om att remissbehandlingen av förhandlingsrättskommitténs betänkande då befann sig i sitt slutskede. Departementschefen anförde vidare:

Kommittén har visserligen, av skäl som interpellanten återgivit, inte ansett sig kunna komma med något förslag till lösning av frågan om pen-

sionärernas förhandlingsrätt. Det synes emellertid som om vid remissbehandling av kommittéförslaget skulle kunna framkomma synpunkter av betydelse även för denna fråga, liksom problemets lösning kan komma att påverkas av de överväganden i övrigt, vartill kommitténs förslag ger anledning. Under dessa förhållanden synes det mig kunna starkt ifrågasättas om det är tillrådligt att nu igångsätta en särskild utredning om pensionerade arbetstagares förhandlingsrätt.

Jag vill för övrigt tillägga, att detta spörsmål — såsom förhandlingsrättskommittén även torde ha funnit — onekligen är ett ganska bevärligt juridiskt problem, som hänför sig till den kollektiva arbetsrättens mest centrala delar. Förhandlingsrätten enligt 1936 års lag har således f. n. samma omfång som möjligheten att sluta kollektivavtal, varför kollektivavtalsbegreppet, sådant det är utformat i lagen om kollektivavtal, torde komma att påverkas av den ifrågavarande utredningen. Enligt gällande lag är vidare föreningsrätten inte reglerad i vidare mån än som ansetts behövt för att trygga förhandlingsrätten; och föreningsrättsskyddet är knutet till ett anställningsförhållande. Även föreningsrättens innehåll synes därför kunna komma att beröras av utredningen.

Med det anförda vill jag inte ha sagt att det ej föreligger skäl för att även pensionerade arbetstagares berättigade intressen i förevarande hänseende uppmärksammas.

Även vid 1953 års riksdag behandlades frågan om förhandlingsrätt med avseende å pensionerade arbetstagare. I de likalydande motionerna nr 186 i första kammaren och nr 224 i andra kammaren hemställdes »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t dels anhålla om utredning och förslag rörande sådan ändring i lagen om förenings- och förhandlingsrätt, i lagen om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän samt i kungörelsen angående förhandlingsrätt för statens tjänstemän att tvekan icke behöver råda därom att förening som avses i nämnda författningar äger förhandlingsrätt jämväl för till föreningen anslutna medlemmar, vilka avgått ur tjänst med pension, dels anhålla om utredning och förslag rörande de villkor, enligt vilka förhandlingsrätt må tillkomma förening av pensionerade arbetstagare i förhållande till den eller de arbetsgivare, som utgiver pension».

Även dessa motioner behandlades av *andra lagutskottet*. Utskottet inhämtade yttranden över motionerna från socialstyrelsen, arbetsdomstolens ordförande, statens avtalsnämnd, Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Svenska landstingsförbundet, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation. I det över motionerna avgivna utlåtandet, nr 40 år 1953, konstaterade utskottet efter en redogörelse för frågans tidigare behandling att den utredning om pensionärernas förhandlingsrätt, varom riksdagen år 1945 skrivit till Kungl. Maj:t, icke kommit till stånd. Utskottet hänvisade till det interpellationssvar i ämnet som chefen för socialdepartementet avgivit hösten 1952 och för vilket ovan redogjorts, och framhöll att med hänsyn till vad departementschefen i detta svar anført och då det även syntes utskottet mest gagneligt att prövningen av förhandlingsrättskommitténs förslag slutfördes innan de speciella problem, som berörde pensionärerna, togs upp till närmare undersökning, utskottet icke ansåge sig kunna tillstyrka bifall till

motionärernas hemställan om att riksdagen då skulle förnya sitt krav på utredning av frågan. Utskottet anförde vidare bl. a.:

Utskottet är emellertid angeläget att i detta sammanhang understryka den betydelse utskottet fäster vid att problemet om förhandlingsrätt rörande pensionsvillkor får en för pensionärerna tillfredsställande lösning. Även om fall, där pensionärer vägrats förhandling om sina pensionsvillkor, äro sällsynta, råder det enligt utskottets mening icke tvivel om att en i lag reglerad förhandlingsrätt skulle giva pensionärerna en starkare ställning förhandlingsmässigt och kunna utgöra ett betydelsefullt stöd i en strävan att tillgodose berättigade intressen. Utskottet förutsätter att frågan om pensionärernas ställning i nämnda hänseende i tillbörlig utsträckning beaktas vid den fortsatta undersökning rörande förhandlingsfrågorna, som är att vänta, och att spörsmålet om möjligt i anslutning härtill upptages till närmare utredning.

På hemställan av utskottet gav riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 418 år 1953) som sin mening till känna vad utskottet i utlåtandet anfört om förhandlingsrätt såvitt gällde pensionärer.

Utskottet

Frågan om förhandlingsrätt med avseende å pensionärer har på senare år vid flera tillfällen behandlats av riksdagen. I anledning av motioner vid 1945 års riksdag med begäran om utredning och förslag i ämnet uttalade andra lagutskottet på anförda skäl att spörsmålet rörande förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor för personer, vilkas anställning hos arbetsgivaren upphört, borde göras till föremål för närmare utredning. Utskottet erinrade även om de svårigheter av lagteknisk art, som vore förenade med lösningen av denna fråga. På hemställan av utskottet anhöll riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning angående förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor i nu berörda fall. Skrivelsen överlämnades till 1948 års förhandlingsrättskommitté för att beaktas vid den då pågående utredningen angående stats- och kommunaltjänstemännens förhandlingsrätt. Kommittén ansåg det emellertid otänkbart att taga upp frågan om pensionärernas förhandlingsrätt enbart för det statliga och kommunala området och fann sig på grund av de givna direktivens innehåll och kommitténs sammansättning icke kunna taga upp frågan till undersökning även för den privata arbetsmarknaden. Spörsmålet kom därför att lämnas utanför kommitténs utredning. Med hänsyn till vad vid remissbehandlingen av det av kommittén avlämnade betänkandet förekommit har detta ansetts böra underkastas en ingående översyn.

I interpellationssvar rörande frågan om utredning i syfte att bereda pensionärerna förhandlingsrätt anförde dåvarande chefen för socialdepartementet, statsrådet Sträng, hösten 1952, vid vilken tidpunkt remissbehandlingen av förhandlingsrättskommitténs betänkande befann sig i slutskedet, att det syntes som om vid remissbehandlingen av kommittéförslaget skulle

kunna framkomma synpunkter av betydelse även för frågan om pensionärernas förhandlingsrätt och att problemets lösning kunde komma att påverkas av de överväganden i övrigt, vartill kommitténs förslag gäve anledning.

I anledning av vid 1953 års riksdag väckta motioner med krav på utredning och förslag rörande förhandlingsrätten beträffande pensionärer uttalade andra lagutskottet bl. a. att under de förhållanden, som angivits i det ovannämnda interpellationssvaret hösten 1952, och då det även syntes utskottet mest gagneligt att prövningen av förhandlingsrättskommitténs förslag slutfördes, innan de speciella problem som berörde pensionärerna togs upp till närmare undersökning, utskottet icke ansåg sig kunna tillstyrka bifall till motionärernas hemställan om att riksdagen skulle förnya sitt krav på utredning av frågan om förhandlingsrätt i nu berörda fall. Utskottet förutsatte dock att frågan om pensionärernas ställning i förhandlingshänseende i tillbörlig utsträckning beaktades vid den fortsatta undersökning rörande förhandlingsfrågorna, som vore att vänta, och att spørsmålet om möjligt i anslutning härtill upptoges till närmare utredning. På förslag av utskottet gav riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening till känna vad utskottet sålunda anfört.

Den utredning rörande pensionärernas förhandlingsrätt, som riksdagen år 1945 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde, har ännu icke kommit till stånd. Sedan riksdagen hösten 1953 senast gav Kungl. Maj:t till känna sin mening i förevarande fråga har de spørsmål rörande förhandlingsrätten, som aktualiserats genom förhandlingsrättskommitténs betänkande och de däröver avgivna remissyttrandena, varit föremål för överväganden inom vederbörande departement. Vid framläggande till 1954 år riksdag av proposition med anhållan om riksdagens yttrande över förslag till vissa ändringar i bestämmelserna om förhandlingsrätt för statens tjänstemän uttalade föredragande departementchefen, statsrådet Lingman, att vid en fortsatt undersökning rörande förhandlingsrätten för de stats- och kommunalanställda tjänstemännen till en början måste utredas de konstitutionella förutsättningar, som funnes för en utvidgning av förhandlingsrätten. Vidare borde enligt statsrådet bl. a. ingående undersökas de praktiska konsekvenser, som en mera fullständig förhandlingsrätt kunde medföra icke blott i organisatoriskt hänseende för staten och kommunerna utan också för de i offentlig tjänst anställda. Utan att förutsättningarna i angivna och andra hänseenden klarlagts, kunde, enligt vad statsrådet Lingman vidare uttalade, en fortsatt utredning om revision av förhandlingsrätten för stats- och kommunaltjänstemännen icke med framgång bedrivas.

Utskottet har inhämtat att man inom vederbörande departement vidtagit vissa förberedande åtgärder i syfte att närmare klarlägga de olika frågeställningar, som inrymmes i det omfattande problemkomplex förhandlingsrättsfrågorna utgör. Inom departementet överväges, enligt vad utskottet vidare inhämtat, en fortsatt utredning rörande vissa av de spørsmål som härvid aktualiserats.

Med hänsyn bl. a. till det läge vari frågan om förhandlingsrätten för stats- och kommunaltjänstemännen f. n. befinner sig anser utskottet att det ej finns anledning att nu göra en förnyad framställning om utredning rörande förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor i enlighet med vad i motionen yrkats. Utskottet beaktar vid detta ställningstagande även att de överväganden i fråga om förhandlingsrätten på förevarande område som kan göras i viss mån kan komma att röna inverkan av hur frågan om en allmän pensionsförsäkring löses. Utskottet vill emellertid ånyo understryka den betydelse utskottet fäster vid att spørsmålet om förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor får en för pensionärerna tillfredsställande lösning och vill även framhålla vikten av att alla utvägar till lösande av förevarande spörsmål noga övervägs i samband med den fortsatta prövningen av förhandlingsrättsfrågorna i övrigt.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att riksdagen i anledning av förevarande motion, II: 597,
måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till
känna vad utskottet ovan i utlåtandet anför.

Stockholm den 13 mars 1956

På andra lagutskottets vägnar:

ELSA JOHANSSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Nils Elowsson, Axel E. Svensson, fru Carlqvist, fru Svenson*, herrar Mannerskantz, Grönkvist, Anders E. Johansson och Åkesson;

från andra kammaren: fru Johansson i Norrköping, herr Nilsson i Göteborg*, fru Västberg, herr Odhe*, fröken Höjer och herr Ericsson i Näs*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Mannerskantz, Anders E. Johansson, Åkesson* och fröken *Höjer*, vilka ansett

dels att sista stycket i utskottets motivering bort ersättas med text av följande lydelse:

Av ovanstående redogörelse framgår att 1945 års skrivelse ännu icke föranlett någon utredning rörande förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor för personer, vilkas anställning hos arbetsgivaren upphört. Utskottet

finner i likhet med motionärerna det angeläget att denna förhandlingsrättsfråga bringas till lösning utan dröjsmål. Ett ytterligare skäl utöver de i motionen anförda är, att om en allmän pensionsförsäkring skulle genomföras behovet av förhandlingsrätt för pensionärer blir än starkare.

d e l s o c k att utskottet bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till motionen II: 597, måtte besluta att med hänvisning till riksdagens skrivelser nr 150 år 1945 och nr 418 år 1953 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en förutsättningslös utredning rörande förhandlingsrätt beträffande pensionsvillkor, som angår personer, vilkas anställning hos arbetsgivaren redan upphört vid tiden för framställandet av begäran om förhandling, samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda.